

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی تاثیر برنامه درسی پنهان

بر رفتار انضباطی دانش آموزان دختر از دیدگاه دانش آموزان مدارس راهنمایی شهر

تهران در سال تحصیلی ۹۲ - ۹۱

استاد راهنما:

دکتر حمید رضا رضا زاده

استاد مشاور:

دکتر مهدی شریعتمداری

پژوهشگر:

لیلا مضرتی

تابستان - ۱۳۹۲

تقدیم:

تقدیم به روح پر فتوح انبیاء، اولیاء، علما و صلحا و تقدیم به پدر و مادرم که مظهر عشق و وفایند و به من زندگی کردن، صبر و مهربانی، گذشت و فداکاری را آموختند. و دعای خیرشان، چراغی فرا راه زندگی بود و تقدیم به آنکه به من آموخت، اصالت انسان اندیشیدن اوست و اندیشه او، سازنده رفتار اوست. آموخت، می رویم و می میریم و آن چه باقی می ماند زندگی است با خاطراتی از اندیشه و رفتار ما. با ایمان خود یادگاری جاودان، بر این بی بقایی خاک بنشانیم، تا خاطره ای باشد شایسته یک انسان، انسانی آزاده و آینده نگر. و هدیه به آنان که نشاط و انگیزه زنده ماندن هر صبح به یاد ایشان میسر است.

تقدیر و تشکر :

اینک پس از پایان این وجیزه، وظیفه خود می دانم، مراتب سپاس و ستایش خویش را نثار اساتیدی نمایم که همواره راهنمائیهای مدبرانه ایشان چراغی فرا راه تحصیل بوده و از وجود آن بزرگواران بهره ها بردم. استاد ارجمند جناب آقای دکتر رضا زاده که زحمت راهنمایی این پژوهش را متقبل گردیده و صادقانه و صمیمانه هدایت کردند. استاد ارجمند جناب آقای دکتر مهدی شریعتمداری که وظیفه مشاوره پژوهش را به عهده گرفتند و با ارائه مشاوره های علمی و تعیین چارچوب فعالیت در اجرای پژوهش حاضر از هیچ کوششی دریغ نمودند. در پایان از تمام عزیزانی که در تهیه این مجموعه زحمات بی شائبه ای را تقبل فرمودند و از اساتید بزرگواری که هر یک به سهم خویش، در طرح مباحث یا محتوای آن ارشاداتی فرمودند، من جمله تقدیر و تشکر ویژه: از همسر گرانقدرم و دختران عزیزم به پاس محبت، استواری، دلسوزی و پایداریشان در دوران تحصیل و از خود گذشتگی شان، که همکاری و همراهی اشان، خستگی را از من گرفته و لحظه هایم را سرشار از محبت و معنویت سالخته است.

به نام خدا

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب لیلا حضرتی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی با شماره

دانشجویی ۸۹۰۶۶۳۹۴۰ اعلام می نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه

با عنوان **بررسی تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار انضباطی دانش آموزان دختر از دیدگاه**

دانش آموزان مدارس راهنمایی شهر تهران حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه

دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم، طبق ضوابط و رویه های جاری، آن را

ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده ام. علاوه بر آن تاکید می نماید که این پایان نامه

قبلا برای احراز هیچ مدرک هم سطح، پایین تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن

ثابت شود، بدینوسیله متعهد می شوم، ابطال مدرک تحصیلی ام توسط دانشگاه، بدون کوچک ترین

اعتراض آن را بپذیرم.

تاریخ و امضا

بسمه تعالی

بدینوسیله اعلام می دارد در تاریخ ۱۳۹۲/۰۶/۲۶ دانشجوی کارشناسی ارشد

خانم لیلا حضرتی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره و با

درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه
۵	بیان مسأله.....
۸	اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	اهداف پژوهش
۱۰	فرضیه‌های پژوهش
۱۱	کلید واژه‌ها
۱۵	فصل دوم: ادبیات پژوهش
۱۶	قسمت الف- مقدمه:
۱۷	تعاریف برنامه درسی.....
۱۸	تاریخچه برنامه درسی.....
۱۹	فرائضیه‌ها (متاتئوری) برنامه درسی
۲۱	انواع برنامه درسی
۲۴	تعاریف برنامه درسی پنهان.....
۲۷	برنامه درسی پنهان: مفهوم شناسی.....
۲۹	اهمیت و ضرورت مطالعه برنامه درسی پنهان
۳۱	ابعاد برنامه درسی پنهان
۳۸	عوامل موثر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان
۳۹	فاکتورهای مهم در ارزش برنامه درسی پنهان
۴۰	رابطهٔ تکنولوژی آموزشی با برنامه درسی پنهان

۴۲ قسمت ب- مقدمه
۴۲ مفهوم انضباط
۴۵ تعاریف انضباط
۴۸ فنون انضباط
۵۰ عوامل موثر در بی‌انضباطی دانش‌آموزان
۵۱ اصول اساسی انضباط
۵۴ عوامل موثر در پیدایش مسائل انضباطی
۵۷ بلوغ
۶۰ نوجوانی
۶۱ ویژگیهای نوجوانی
۶۲ نیاز به انضباط
۶۴ انواع انضباط
۶۵ عوامل موثر در انتخاب روش انضباطی
۶۶ نیازهای اساسی دانش‌آموز
۶۸ مدیریت مدرسه
۶۹ شیوه‌های ایجاد انگیزه صحیح در دانش‌آموزان
۷۰ ویژگیهای حرفه‌ی معلمی
۷۱ مقوله‌های مهم در کیفیت بخشیدن به برنامه‌های آموزشی مدرسی
۷۱ قسمت ج:
۷۲ پیشینه پژوهش

۷۲ پیشینه پژوهش داخلی
۷۶ پیشینه پژوهش خارجی
۷۹	فصل سوم: روش تحقیق
۷۹ جامعه آماری تحقیق
۸۰ حجم نمونه و نمونه‌گیری
۸۰ ابزار جمع‌آوری اطلاعات
۸۱ اجرای پرسشنامه
۸۱ برآورد اعتبار پرسشنامه
۸۲ شیوه‌ی تجزیه و تحلیل آماری
۸۳	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۸۴ مقدمه:
۸۵ بررسی توصیفی مؤلفه‌های تحقیق
۸۶ بررسی فرضیه اول پژوهش
۸۷ بررسی فرضیه دوم پژوهش
۸۸ بررسی فرضیه سوم پژوهش
۸۹ بررسی فرضیه چهارم پژوهش

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۹۲	
۹۳ مقدمه:
۹۴ نتیجه‌گیری:
۹۶ جمع‌بندی
۱۰۰ پیشنهاد کاربردی
۱۰۲ محدودیت‌ها
۱۰۳ فهرست منابع و مآخذ فارسی
۱۰۶ فهرست منابع و مآخذ لاتین
۱۰۸ پیوست‌ها

فصل اول

مقدمه:

در روزگاری که دانش ما در باره‌ی انسان به عنوان موضوع مطالعه علوم انسانی روزبه‌روز گسترش می‌یابد پیچیدگی مطالعه انسان در حوزه تعلیم و تربیت به همان نسبت برای ما آشکارتر می‌شود. جهت‌گیری ما و زوایای دید متعدد برای نگرستن به مسایل برنامه درسی به عنوان بخشی از علوم انسانی وجود دارد و نظریه‌پردازان برنامه‌درسی نه تنها به تحلیل‌های علمی صرف، بلکه به تحلیل‌های پدیدار شناختی، زیبا شناختی، زبان شناختی، مردم شناختی و معرفت‌شناختی نیز احتیاج دارند.^۱

هرچند که رشته‌ی برنامه درسی به لحاظ ماهیت علمی خود همواره با برداشت‌های متفاوت روبه‌رو بوده است و منتقدان این حوزه معتقدند که هرآنچه قرار است در برنامه درسی مورد مطالعه قرار گیرد باید به محک تجربه و آزمایش درآید و تحلیل‌های پدیدار شناختی و معرفت‌شناختی و ... که بر مشاهده تجربی استوار نیستند به عنوان اموری مردود و موهوم شناخته می‌شوند.

در آغاز قرن و در رودخانه پرانشعاب نظریه‌ی برنامه درسی از یک سو نظریه‌های قدیمی این حوزه مانند گردابی ما را به سوی باورهای قرن بیستمی می‌کشاند و از سویی در معرض کولاک آگاهی‌های جدیدی قرار گرفته‌ایم که منشاء آن تحولات هزاره جدید و جست‌وجوی انگاشت‌ها و باورهای نوین برای فهم برنامه درسی در آینده است.^۲

با این وجود به نظر می‌رسد علم برنامه‌ی درسی که یک قرن پیش‌تر از عمر آن نمی‌گذرد در کشاکش نظریه‌های اثبات‌گرایان و پسانوین‌گرایی قرار گرفته است و در این حوزه با شرایط و موقعیت معین و ایستایی مواجه نیست تا بتواند به‌وسیله‌ی طرح چند اصل و الگو به توضیح و تعیین همه‌ی مسائل این رشته دست یابد.

^۱ - ۱۳۸۸، قادری

^۲ - همان

رشد و توسعه شتابان برنامه‌ی درسی زمینه‌ساز ظهور مفاهیم و قلمروهای جدید را نیز بنیان نهاده است اهمیت و ضرورت روشن‌سازی برنامه درسی و برداشت‌ها از این واژه در صحنه تعلیم و تربیت متفاوت است. اما علی‌رغم این شاید مجه مشترک تمامی تعاریف را بتوان چنین بیان کرد.

برنامه‌ی درسی عبارت است از برنامه‌ای که در آن فهرست موضوعات مختلف درسی به تفکیک، تعیین و تصریح شده است و شامل تمام تجربیاتی است که تحت راهنمایی مدرسه به دانش‌آموزان ارائه می‌شود.^۱

از این منظر، برنامه درسی شامل تمام تجربیاتی است که از پیش توسط برنامه‌ریزان و بانیان امر طراحی شده و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. اما باید خاطر نشان ساخت که تمام آن‌چه که آنان در محیط مدرسه فرا می‌گیرند منحصر به تجربیات از پیش تعیین شده و برنامه‌ریزی شده نیست. دانش‌آموزان در مدرسه با مسائلی روبه‌رو می‌شوند که از قبل برای آن هیچ تدبیری اندیشیده نشده است. چرا که:

برنامه درسی شامل دو مؤلفه است: برنامه‌ی درسی آشکار یا رسمی و برنامه درسی پنهان (ضمنی). برنامه درسی رسمی حاوی هدف‌ها، محتوا، روش‌های آشکار و منتشر شده مورد حمایت نظام آموزشی است.^۲

اما برنامه درسی پنهان از یادگیری‌هایی حکایت می‌کند که در چهارچوب اجرای برنامه درسی تصریح نشده و به دلیل حضور در بطن و متن فرهنگ حاکم بر نظام آموزشی، دانش‌آموزان تجربه می‌کنند و تجربه‌های یادگیری که بدین وسیله حاصل می‌شود عمدتاً در قالب مجموعه‌ای از انتظارات و ارزش‌ها تبلور می‌یابد و کمتر معطوف به حوزه‌ی دانستنیها یا شناخت شده است (مهر محمدی، ۱۳۸۸)

لذا باید گفت دانش‌آموزان در جریان حضور در موقعیت یادگیری در مواجهه با این برنامه قرار می‌گیرند و ارزیابی و سنجش میزان یادگیری‌شان بدون توجه به این برنامه امری ناقص است و در پیدایش آن هم خود

۱- فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۹.

۲- (مهر محمدی، ۱۳۸۳).

فراگیران و هم‌دست اندرکاران نظام آموزشی دخیل هستند. در صورت توجه شایسته برنامه‌ریزان، یادگیرندگان از تأثیرات منفی این برنامه در امان خواهند ماند.

برنامه درسی پنهان (ضمنی) اشاره به تمایلات، خواست‌ها، نگرش‌هایی دارد که دانش‌آموزان بر اثر گذراندن بخش وسیعی از اوقات خود در محیط آموزشی به دست می‌آورند و در حد معنی‌داری تعیین‌کننده مبنای احساس ارزش و عزت نفس می‌باشد و یادگیری‌های پنهان غالباً در حیطه‌ی ارزش‌ها، هنجارها و عواطف و مهارت‌های اجتماعی متبلور می‌شود. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۸)

آثار و نتایج برنامه درسی پنهان به مراتب مؤثرتر و چشم‌گیرتر از نتایج برنامه‌درسی صریح یا آشکار است و هر رفتاری اعم از مثبت و منفی که در اثر این نوع برنامه در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود ماندگارتر است. عواملی نظیر جو سازمانی درون مدرسه، رابطه و تعامل افراد درون مدرسه با یکدیگر، ساختار سازمانی و ... می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر رفتار دانش‌آموزان داشته باشد که البته این تأثیر بر روی رفتار همه‌ی دانش‌آموزان یکسان نخواهد بود.

از سوی دیگر بنا به تعریف انجام شده مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان می‌تواند با رفتار انضباطی دانش‌آموزان رابطه‌ی تنگاتنگی داشته باشد. انضباط به معنی صحیح یعنی اینکه فرد شخصاً اعمال و رفتار خود را تحت نظم و قاعده درآورد، خویش را کنترل و هدایت کند و با توجه به آثار و نتایج اعمال خویش اقدام نماید. میزان‌های صحیح اخلاقی را بپذیرد، در زندگی جمعی احساس مسئولیت کند. انضباط به این معنی هدف اساسی تعلیم و تربیت را نیز در بر می‌گیرد. (شریعت‌مداری، علی، ۱۳۸۵) آموزش و پرورش به عنوان یک سیستم اجتماعی و متشکل از افراد انسانی به منظور نیل به این هدف، باید فعالیت‌هایی را پیش‌بینی کند که این مهارت اجتماعی را در دانش‌آموزان تقویت کرده و درونی سازد.

بخصوص در سنین نوجوانی و بلوغ که از حساس‌ترین مراحل زندگی هر فردی است، زمانی که راه‌های ابراز وجود و اثبات شخصیت بر نوجوان مسدود گردند و او در تصمیم‌گیری‌های مدرسه خود را مؤثر نداند و شاهد موضع‌گیری‌ها و برداشت‌های طبقاتی اولیاء مدرسه نسبت به دانش‌آموزان باشد به تدریج تبدیل به

فردی متمرّد و سرکش و منفی‌گرا خواهد شد و احساس بی‌کفایتی کرده و تمایل به بی‌انضباطی دارد. (شریفی، ۱۳۷۷)

امروزه از جانب بسیاری از محققان برای افزایش و ایجاد نظم و انضباط روشهای تربیتی غیر کلاسیک و غیر مستقیم مورد تاکید قرار گرفته و اعتقاد بر این است که برای آموزش نظم تنها نباید به آموزش کلاسی، مقررات مدرسه و خانواده اکتفا نمود. بلکه استفاده از مشارکت نوجوانان در فعالیت های گروهی مدرسه را باید مد نظر قرار داد تا از این طریق علائق، قدرت سازندگی، ابتکار و خلاقیت دانش آموزان به منصفه ظهور نشانده شده و راهکار های ارتقاء نظم و انضباط در سطح جامعه را به دست آورند.

کانت معتقد است: کسی که در برابر تمایلات خود بی‌هیچ ایستادگی تسلیم شود این لگام گسیختگی را در همه عمر به همراه خواهد داشت. انسان بی‌انضباط، انسانی سرکش است و بی‌انضباطی و خطاهایی که از آن برمی‌خیزد جبران‌ناپذیرند. اهمیت انضباط در آن است که از یک سو آدمی را برای پیروی از نظم و قانون آماده می‌کند و از سوی دیگر زمینه‌ای می‌گردد برای به کار بستن فرمان‌های عقل و خرد. (نقیب‌زاده، ۱۳۸۸).

انضباط در واقع نوعی فرایند حیاتی برای فرد و جامعه است. به این معنی که زندگی فردی و اجتماعی محروم از انضباط، زندگی سالم و موفق نخواهد بود. می‌توان گفت انضباط نتیجه‌ی تربیت است. بنابراین پرداختن به مجموعه‌ی علل و عواملی که در رفتار انضباطی دانش‌آموزان دخیل می‌باشد اهمیت دارد. به سخن دیگر بررسی تاثیر برنامه‌ی درسی پنهان بر رفتار انضباطی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی دخترانه امری مهم و ضروری است.

بیان مسأله:

مدرسه یکی از نهادهای اجتماعی تعلیم و تربیت است که عالماً و عامداً تربیت اعضای آینده جامعه را برعهده می‌گیرد و تداخل‌گر ارزش‌ها و تأثیرگذار در تفکرات فرد است. در شکل‌پذیری و کسب شرایطی از سلسله مراتب کیفی در رابطه با استعدادهایشان مؤثر می‌باشد. (عسگریان، ۱۳۸۰)

زمانی که تمام راه‌های ابراز وجود و احساس شخصیت بر روی نوجوان بسته شود نوجوان در ارزیابی شخصیت خود دچار تردید می‌شود. در این بین اگر از طرف اولیاء مدرسه مورد تحقیر و انتقاد مکرر نیز قرار گیرد تزلزل و ناتوانی عمیقی در وجودش پدیدار می‌گردد.

مربیان، معلمان و همه‌ی دست‌اندرکاران عرصه‌ی تعلیم و تربیت بخصوص در سنین بلوغ و نوجوانی باید نگرش خود را نسبت به نوجوان تغییر داده و با او مانند فردی که در حال صعود- به پلکان دنیای بزرگسالان است برخورد کنند. مدرسه به مانند پلی است که نوجوان را با جامعه مربوط می‌کند. مدرسه می‌تواند از نوجوان فردی مؤثر، فعال و مفید برای جامعه تربیت کند، در شرایطی نیز مدرسه از نوجوان فردی مردم‌گریز، ناراضی و بدبین تحویل اجتماع می‌دهد. (شرفی، ۱۳۷۲)

مدرسه مهم‌ترین کانون برای پرورش نوجوانان است. برنامه‌های تربیتی مدارس در پیش‌گیری از بروز آسیب‌های اجتماعی ثمربخش خواهد بود به شرطی که نوجوانان در سطح مدارس هویت خویش را شناخته و احساس ارزشمندی کنند.

طبیعتاً داشتن برنامه منسجم و مطابق با شرایط دانش‌آموزان باعث انضباط در محیط یادگیری خواهد شد ضمن اینکه برخورد مناسب و توجه به اندازه و مناسب نسبت به دانش‌آموز وی را در کار منضبط می‌کند. برقراری انضباط وسیله‌ای است برای هموار کردن راه جهت تحقق اهداف عالی تعلیم و تربیت با وجود این امروزه در مدارس مشاهده می‌شود که اوقات زیادی از وقت مدیران و معلمان که باید صرف تعلیم و تربیت و شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان شود، صرف برخورد و درگیری با مسائل انضباطی دانش‌آموزان می‌شود. (معین، ۱۳۷۴)

اگر مربیان در مدرسه تلاش کنند تا با نوجوان ارتباط عاطفی برقرار کنند و به دنیای ناشناخته او از طریق عواطف صمیمانه نفوذ کنند و بیشتر به تفاهم و همدلی برسند مسلماً می‌توانند اعتماد او را جلب کنند. در غیر این صورت برخوردهای غیرمنطقی سبب پیدایش مسائلی چون گریز از مدرسه، افت تحصیلی، دوستی مشکل‌ساز- افسردگی و اضطراب خواهد شد.

گاهی عدم آگاهی از چگونگی برخورد با مسائل انضباطی از طرف مدیران و معلمان به تنفر نوجوانان از مدرسه و ترک تحصیل آنان می‌انجامد. (معین، ۱۳۷۴)

با توجه به این واقعیت که در کنار آموزشهای رسمی و آموزشگاهی، رفتارهای دانش آموزان به گونه‌ای پنهان و غیر رسمی از رفتارهای اطرافیان یعنی همکلاسان، معلمان، مدیران و تاثیر می‌پذیرد توجه به تاثیر الگوهایی رفتاری هریک از این گروه‌ها نیز در فرایند تعلیم و تربیت اهمیت ویژه‌ای دارد.

ناهمگونی آموزش و پرورش و تغییرات پیرامونی آن باعث شده که مسائل مختلفی را در عرصه آموزش و پرورش ایجاد کند. زیرا بسیاری از معلمان از برنامه‌ی درسی پنهان غافلند و توجه نکردن معلم به برنامه درسی پنهان آسیب‌های تربیتی جبران‌ناپذیری را به دانش آموزان وارد می‌کند. (قورچیان، ۱۳۷۴)

با توجه به این که شروع مقطع راهنمایی همزمان با آغاز دوره نوجوانی است که در جریان رشد، بحرانی‌ترین دوره حیات آدمی است و مرحله تغییر عمیقی است که کودک را از بزرگسال جدا کرده و رفتار و فکر او خردمندانه می‌شود. بر همین اساس باید در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها برای این گروه سنی نهایت تلاش و دقت را به عمل آورد. چرا که دانش آموزان بسیاری از گرایش‌ها و ارزشها را از فرهنگ حاکم بر مدرسه می‌آموزند و نمی‌توان فرایند‌های رسمی آموزش را از زیر ساخت‌های پنهان آن جدا کرد. (اسکندری، ۱۳۸۷)

به طور کلی با توجه به اهمیت برنامه درسی پنهان در شکل‌گیری رفتارهای مختلف و توجه به نقش کلیدی آن در ایجاد و تغییر رفتار افراد می‌توان به نقش کلیدی آن در ایجاد و تغییر رفتار افراد توجه کرده و با توجه به آموزش‌های مرتبط به افراد ذی‌نفوذ و رفتار دانش آموزان به ایجاد شرایط مناسب رفتاری در آنان اقدام نمود. این تحقیق درصدد آن است تا تاثیر جنبه‌های گوناگون برنامه درسی پنهان که شامل ساختار سازمانی - جو اجتماعی - کنش متقابل و ساختار فیزیکی مدرسه، که اینها هم به نوبه‌ی خود از طریق مؤلفه‌هایی مورد اندازه‌گیری قرار می‌گیرد را بر روی رفتار انضباطی دانش آموزان مورد بررسی و تعمق قرار دهد.

بنابراین مسئله اصلی پژوهش یافتن پاسخ برای این سؤال است که آیا برنامه درسی پنهان بر رفتار انضباطی فراگیران تأثیر دارد یا خیر؟

اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

در حقیقت هیچ کودکستان، دبیرستان یا دانشکده‌ای وجود ندارد که یک برنامه‌ی پنهان به شاگردان و هیأت آموزشی خود ارائه نکرده باشد. اگرچه برنامه‌ی درسی ویژگی‌هایی دارد که خاص مؤسسه‌ای معین است با وجود این فرآیندهای پنهان تا حد بسیاری کل فرآیند تعلیم و تربیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (ملکی، ۱۳۸۹)

در واقع باید گفت که دانش آموزان از طریق برنامه درسی پنهان در مدارس مفاهیم کلیدی در نوع تفکر، تعبیر و تفسیر وقایع و پدیده‌ها و قدرت درک مفاهیم و ارزشها را می‌آموزند.

نظام تعلیم و تربیت دارای کارکردهای پنهان و آشکار است که ظاهراً کارکردهای پنهان آن در نظام تعلیم و تربیت مورد غفلت واقع شده است. کارکردهای آشکار همان برنامه‌ی درسی و چارچوب‌های آموزشی تعریف شده هستند. در حالیکه کارکرد آموزش و پرورش پنهان تصویب شده نیستند. الگوبرداری فراگیر از معلم، یک برنامه درسی پنهان است و بسیاری از اعمال و رفتار دانش آموزان مدرسه را می‌توان در زمره‌ی کارکردهای پنهان مدرسه به شمار آورد. کارکردهای پنهان دارای تأثیرات عمیقی می‌باشند که می‌توانند در نحوه‌ی پرورش فراگیران بسیار تأثیرگذار باشند. (رضوانی سعیدی، ۱۳۸۰)

برخلاف همه برنامه‌های آموزشی که تأثیر پذیرند برنامه درسی پنهان به شدت تأثیر گذار است و بر جریان اصلی آموزش و پرورش اثر می‌گذارد. برنامه درسی پنهان اگر چه در بهبود وضعیت آموزشی دانش آموزان موثر است ولی از طرف دیگر بر کیفیت آموزشی، نابرابری‌های اجتماعی، عدالت و آموزش خلاق اثر منفی دارد.

با توجه به اهدافی که برای آموزش و پرورش در نظر گرفته شده است برنامه درسی پنهان می‌تواند در تحقق بسیاری از این اهداف تأثیر مثبت داشته باشد. مطالعه‌ی آموزش و پرورش تطبیقی نیز این هدف را به اثبات

می‌رساند. ولی بسیاری از کارکرهای پنهان نظام تعلیم و تربیت در کشورها به گونه‌ای است که یکی از نتایج آن ایجاد تعارض در بدنه‌ی آموزش و پرورش است. به نظر می‌رسد یکی از دلایل وجود چنین وضعیتی در نظام آموزش و پرورش ایران ایجاد فاصله میان انتظارات جامعه و کارکردهای مدرسه می‌باشد. عقب ماندگی نظام آموزشی از تحولات و پیشرفت اجتماعی یکی از مسایل آموزش و پرورش می‌باشد. جامعه و ضرورت‌های آن دائماً در حال دگرگونی است و مدارس متأسفانه اغلب زمانی به نیازهای زندگی می‌رسند که جای خود را به شرایط و مقتضیات دیگر سپرده‌اند. و بعضی نیز منتفی شده‌اند. حتی در بهترین نظام آموزشی جهان و در کامل‌ترین و پیشرفته‌ترین مدارس موجود تلاش و کوشش متولیان امر به هنگام و به روز نمی‌باشد. در قالب ضرورت‌های گذشته صورت می‌گیرد. (رضوانی سعیدی، ۱۳۸۰)

برنامه درسی پنهان نه تنها در فرایند تعلیم و تربیت نقش اساسی و حیاتی و تعیین کننده دارد بلکه سهم نافذی هم در تغییرات جامعه دارد.

مدرسه، تربیت کودکان و نوجوانانی را بر عهده دارد که می‌بایست در آینده زندگی کنند یعنی کسانی که باید برای مقابله با مسایل فردای جامعه آماده شوند. در چنین شرایطی است که می‌بایست برای تعدیل آثار ناشی از عقب‌ماندگی مدرسه و فاصله‌ی ایجاد شده میان کارکردهای مدرسه و انتظارات جامعه چاره‌ای اندیشید و توجه به شناسایی برنامه درسی پنهان ضرورت توجه به مسأله را بیش تر مشخص می‌نماید. (رضوانی سعیدی، ۱۳۸۰)

با توجه به اینکه در بسیاری از مدارس از روش‌های تنبیهی برای اعمال کنترل روش‌های انضباطی استفاده می‌شود، همچنین با توجه به اینکه تعداد دانش‌آموزان در مدارس خیلی بالاتر از حد نصاب جهانی بوده، اعمال انضباط و کنترل فضای آموزشی به عنوان یکی از اصول اساسی در ایجاد شرایط مناسب بر کارآموزشی تلقی می‌گردد. از طرف دیگر تربیت انضباطی به عنوان یکی از پایه‌های تربیت فرهنگی و تربیت اخلاقی تلقی می‌گردد و زمانی می‌توان انتظار شکوفایی فرهنگی و رشد و توسعه اخلاقی را مشاهده نمود که فرزندان یک کشور ملزم به تبعیت از یک اصول انضباطی باشند و شناسایی، پیش‌بینی و کنترل رفتارهای انضباطی از همه‌ی اصول دیگر تربیتی مهم‌تر و اساسی‌تر تلقی می‌گردد. (رشید پور، ۱۳۷۳)

همچنین داشتن جامعه‌ای پویا - مردم سالار نیازمند به قاعده‌گرایی و جو قانونمند و مضبط می‌باشد که برای رسیدن به چنین فضایی جامعه به افرادی نیازمند می‌باشد که بتواند حدود و ثغور قوانین و مقررات اجتماعی را بشناسد و به اصول و مقررات جهانی و ارزشی کردن بنهد و نیز با توجه به اینکه اکثریت افراد جامعه در مدارس پرورش می‌یابند و نقش برنامه‌ی درسی پنهان در این تأثیرگذاری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد، لذا لازم است که ابعاد این مساله شناسایی شده و عوامل دخیل در آن معین شود. تا بتوانیم با سرمایه‌گذاری لازم در این زمینه فرزندان منضبط و قانونمند و وظیفه‌شناس تربیت نماییم. (صبحی، ۱۳۷۹)

توجه به نکات ذکر شده اهمیت و اهداف ضرورت پژوهش پیرامون برنامه درسی پنهان و تأثیر آن را بر روی انضباط دانش‌آموز که خود باعث ترقی ارزش‌ها، کردارها و مرام‌های فرد می‌شود را نشان می‌دهد.

اهداف پژوهش

با توجه به تعاریف برنامه درسی پنهان به عنوان یک فرا نظریه و یک برنامه نانوشته^۱ که دارای مؤلفه‌هایی همچون ارتباط معلم و شاگرد، ساختار فیزیکی، ساختار سازمانی و جو اجتماعی می‌باشد و همچنین متغیرانضباط که می‌تواند افرادی مقاوم و دارای اعتماد به نفس و دارای جدیت و تلاش را جهت مهیا کردن آینده بهتر تربیت کند، پژوهشگر با توجه به مؤلفه‌های متغیر مستقل و متغیر وابسته تحقیق، اهداف زیر را به عنوان اهداف پژوهش بیان می‌دارد.

۱- تعیین نقش کنش متقابل افراد در مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان.

۲- تعیین نقش ساختار سازمانی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان.

۳- تعیین نقش جو اجتماعی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان.

۴- تعیین نقش ساختار فیزیکی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان.

فرضیه های پژوهش

¹ -un written

۱- کنش متقابل افراد در مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان تاثیر دارد.

۲- ساختار سازمانی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان تاثیر دارد.

۳- جو اجتماعی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان تاثیر دارد.

۴- ساختار فیزیکی مدرسه بر منضبط ساختن دانش آموزان تاثیر دارد.

تعاریف کلید واژه‌ها:

۱- تعاریف نظری برنامه درسی: برنامه درسی از نظر مفهومی اشاره به یک فرآیند دارد که حاصل یا نتیجه آن برنامه درسی است. اما آنچه عملاً در ادبیات این رشته متداول است واژه برنامه درسی است. که از یک ریشه یونانی به معنای میدان مسابقه و یا مقداری از راه که افراد باید طی کنند تا به هدف مورد نظر برسند. (فتحی و اجارگاه، اصول ۱۳۸۹)

اغلب تعاریف برنامه درسی را می‌توان در یکی از طبقات زیر قرار داد:

الف- برنامه درسی به عنوان مجموعه‌ای از دروس یا برنامه‌ای برای مطالعه.

ب- برنامه درسی به عنوان فهرست رئوس مطالب.

ج- برنامه درسی به عنوان مجموعه‌ای از تجارب یادگیری.

تعریف عملیاتی: با توجه به مباحث برنامه درسی پنهان و تأثیر آن بر رفتار انضباطی از دیدگاه عملیاتی شامل کلیه فعالیت‌های است که دانش آموز در محیط مدرسه با هدایت و راهنمایی اولیاء مدرسه برای رسیدن به هدف‌های مشخص انجام می‌دهد.

تعاریف نظری برنامه درسی پنهان:

لورنس کهلبرگ: برنامه درسی پنهان رابطه‌ی جدایی‌ناپذیر با آموزش اخلاق دارد و معلم از طریق این برنامه به انتقال استانداردهای اخلاقی می‌پردازد.